

بررسی ضریب تأثیر پایان‌نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران (۱۳۵۷-۱۳۸۰)

محمود حقیقی

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

فرزانه سخایی

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

چکیده

در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل استنادی به بررسی ضریب تأثیر پایان‌نامه‌های مورد استناد در مجموعه مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در طول سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ پرداخته شده است. پایان‌نامه ۹/۹۶ درصد (۱۲۹۳ مورد) از کل منابع مورد استناد را در برمی‌گیرد. میانگین استنادهای محاسبه شده در پایان‌نامه‌های این سه دانشگاه ۲۸ منبع با احتساب موارد مکرر برای هر پایان‌نامه بوده است. بیشترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی «مواد و منابع» با ۱۴/۸ درصد (۷۰ عنوان) و کمترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی «خواندن» با ۰/۸۵ درصد (۴ عنوان) گرایش داشته‌اند. در طول ۲۴ سال از مجموع ۴۷۳ پایان‌نامه، ۲۵۶ پایان‌نامه مورد استناد قرار گرفته‌اند که در این میان پربسامدترین پایان‌نامه؛ پایان‌نامه فریده عصاره (۱۳۶۱) با ۱۲ استناد از دانشگاه تهران، پایان‌نامه معصومه سلیمی جهرمی (۱۳۶۶) با ۱۷ استناد از دانشگاه علوم پزشکی ایران و پایان‌نامه نصرت ریاحی نیا (۱۳۷۲) با ۱۱ استناد از دانشگاه تربیت مدرس است. بیشترین میزان اثرگذاری را به ترتیب پایان‌نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران در سال ۱۳۷۲، دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۷۳ و دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۸ داشته‌اند. در این میان بیشترین نیم عمر مربوط به دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۰ (نه سال) و کمترین آن مربوط به دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۷۱ (دو ماه) بوده است.

کلید واژه‌ها: تحلیل استنادی، ضریب تأثیر، پایان‌نامه‌ها، کتابداری و اطلاع‌رسانی، نیم عمر، کارشناسی ارشد

مقدمه

سنت علمی ایجاب می‌کند که هرگاه متخصصی مقاله‌ای منتشر می‌کند، به مقالات پیشین که به موضوع کار وی مربوط است ارجاع دهد. تصور بر این است که این ارجاعات نمایانگر ادای دین فکری به آن دسته از محققانی است که مفاهیم، روش‌ها و ابزارهای آنان مورد استفاده یا الهام بخش نویسنده اخیر در شکل‌گیری مقاله‌اش بوده است. چنین ارجاع‌هایی بی‌ادبانه رویدادهای پیشین یک فعالیت است و با اطلاعات کتابشناختی که در اختیار خواننده قرار می‌دهد این امکان را برای وی فراهم می‌آورد که در صورت تمایل دربارهٔ برخی جنبه‌های موضوع مورد بحث اطلاعات بیشتری به دست آورد (گارفیلد^۱، ۱۹۹۶، ص ۴۵۵).

استنادها یکی از عناصر شاخص نگارش‌های علمی است و نقش بارزی در تولید و نشر اطلاعات دارد (حقیقی، ۱۳۸۱، ص ۲۱۶). در حقیقت نویسنده با استناد به مقالات پیشین، علاوه بر افزایش حجم انتشارات در آن زمینه، در بافت شبکه‌ای آن زمینه نیز اثر می‌گذارد. این اثرگذاری به معنای حضور یک مدرک در سیاههٔ مآخذ آثاری است که بعد از آن در آن زمینه منتشر شده است. بدین ترتیب، ارزش یک مقاله علمی بر مبنای تأثیر بر مقالات و نوشته‌های بعدی (حضور در مجموعه مآخذ) آنها تعیین می‌شود و انتظار می‌رود مقالاتی که در حوزه خود مؤثرند دفعات بیشتری مورد استناد قرار گیرند (حزری، ۱۳۷۲، ص ۲۱۸). بنابراین، تحلیل استنادی هم به عنوان روشی برای ارزیابی دانشمندان و میزان تأثیر پذیریشان از آثار دیگران به کار می‌رود و هم به عنوان عاملی که مشخص‌کنندهٔ سلسله افکار و ویژگی‌های علمی است عمل می‌کند (پور شریاف، ۱۳۷۵، ص ۴).

گافمن^۲ و نویل^۳ نیز با استفاده از روش تحلیل استنادی به واگیری فکری اشاره می‌کنند، یعنی فکر مثل یک ویروس سرایت می‌کند و عده‌ای از مبتلا می‌سازد و این

1. Garfield

2. Gaffman

3. Newil

افراد به نوبه خود عامل انتقال و ویروس می‌شوند. ممکن است فردی که مبتلا به بیماری است از حوزه خارج شود. یا به دلیل متوقف شده فعالیت تحقیقاتی، خود دچار انشقاق و از هم پاشیدگی گردد و در نتیجه و ویروس از میان برود (گافمن، ۱۹۷۰، ص ۶۹).

در اکثر مطالعات استنادی، شاخص‌های مستخرج و استنتاج شده از محاسبه و شمارش سه متغیر مؤلف، انتشار، و استناد مورد استفاده قرار می‌گیرد. نسبت «انتشار به مؤلف»^۱، «استناد به مؤلف»^۲ یا «استناد به انتشار»^۳ شاخص‌هایی هستند که به کرات مورد استفاده قرار گرفته‌اند (براون، ۱۳۷۴، ص ۷۳).

ضربت تأثیر^۴ که توسط گارفیلد پیشنهاد شد یکی از این شاخص‌ها محسوب می‌شود که به دو مؤلفه میزان استناد و تعداد مقالات منتشر شده بستگی دارد. از زمان انتشار نمایه استنادی علوم، داده‌ها از طریق این منبع گردآوری می‌شوند. گارفیلد، با استفاده از داده‌های این پایگاه مطالعات زیادی در رتبه بندی مجلات هسته در موضوعات مختلف علمی انجام داده است. وی بهره‌گیری از ضربت تأثیر برای مطالعه میزان اثرگذاری یک مجله در ارتباط با مجلات دیگر را پیشنهاد کرد و خود ضربت تأثیر مجلات را در رشته‌های علمی مختلف تهیه و در مجله گزارش‌های استنادی^۵ منتشر کرد. مجله گزارش‌های استنادی شامل سیاهه رتبه بندی شده مجلات براساس تعداد استنادها و ضربت تأثیر آنها و همچنین دو سیاهه رتبه بندی شده برای هر مجله: سیاهه مجلات استنادکننده و استناد شونده است. پرتیس^۶ ادعا می‌کند که این ابزار تحقیق از نمایه‌های موضوعی سنتی بسیار پر بارتر و مفیدتر است (عصاره، ۱۳۷۷، ص ۳۸).

تعریف مسئله

از جمله متون پژوهشی که نقش قابل توجهی در تولید اطلاعات علمی ایفا می‌کنند

1. publication/author

2. Citation/author

3. Citation/publication

4. impact factor

5. Journal of Citation Reports(JCR)

6. Pertiz

پایان‌نامه‌ها هستند. این متون به لحاظ امکان تبادل نقطه نظرات دانشجو با اساتید راهنما و مشاور در تدوین پایان‌نامه و نظارت مستمر آنان در جهت کاهش خطاها و لغزش‌ها و همچنین به دلیل پرداختن به موضوعات بدیع و ارانه و نگرش‌های نو نسبت به مسائل پیشین حائز اهمیتند. از سوی دیگر، با توجه به ویژگی ژرف نگاری و محدود بودن دامنه کار در تدوین پایان‌نامه سبب می‌شود که برای یافتن شواهد تحقیق یا سابقه کار متون و منابعی جست و جو شود و مورد استفاده قرار گیرد که گاه ممکن است از چشم دیگران دور بماند. ماهیت منابع و روی آوردن به اسناد و مدارکی که شناسایی و دستیابی به آنها با دشواری صورت گرفته سبب می‌شود که فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها منبع‌بازرسی برای آگاهی نسبت به متون مربوط به موضوعی کاملاً محدود باشد. همین ویژگی سبب می‌شود که پایان‌نامه‌ها از دیدگاه در رشته‌های مختلف دانشگاهی و پژوهشی مورد توجه قرار گیرد. یکی به عنوان مدرک مفید پژوهشی (به اعتبار همین تحقیق) و دیگری به مثابه نوعی کتابشناسی تخصصی (به اعتبار فهرست مآخذ پایانی) (حُرّی، ۱۳۷۲، ص ۱۰۵).

هر پایان‌نامه بنا به ماهیت و هدف پژوهشی خود از یک استراتژی مداوم و پیوسته‌ای پیروی می‌کند به گونه‌ای که زنجیره تحقیقات همواره حفظ شده و تحقیقات بعدی از یافته‌ها و تجربیات آنها سود جسته یا تأثیر می‌پذیرند و باعث پربار شدن پژوهش‌های آنان می‌شود و این تأثیر با میزان حضور منابع استناد شده در فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها با استفاده از ضریب تأثیر قابل محاسبه است. بنابراین، پژوهش حاضر در نظر دارد با توجه به کاربردی که ضریب تأثیر در مجلات داشته، این عامل را در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد مطالعه قرار دهد. به عبارت دیگر، این پژوهش بر آن است تا از طریق مطالعه استنادهای انجام شده در مجموعه منابع مآخذ پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی در سه دانشگاه تربیت مدرس، تهران، و علوم پزشکی ایران با استفاده از ضریب تأثیر به بررسی میزان حضور پایان‌نامه‌های مورد استناد در همین رشته در طول سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ پردازد.

تعریف اصطلاحات

پایان‌نامه‌های مورد استناد: منظور پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی است که در مآخذ پایان‌نامه‌های همین رشته طی سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ ذکر شده است.

ضریب تأثیر: معیاری است برای سنجش بسامد «میانگین مقالات» در یک مجله، که در یک دوره یا سال معین مورد استناد قرار گرفته است. ضریب تأثیر در این پژوهش بسامد میانگین پایان‌نامه‌هایی است که در دوره‌های دو ساله (در طول ۲۴ سال) در پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد استناد قرار گرفته‌اند.

دانشگاه‌های دولتی شهر تهران: منظور دانشگاه‌های تربیت مدرس، تهران و علوم پزشکی ایران است که دارای مقطع کارشناسی ارشد در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند.

پرسش‌های اساسی

۱. چه سهمی از منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌ها به پایان‌نامه‌های این رشته اختصاص یافته است؟
۲. بیشترین موضوعاتی که پایان‌نامه‌ها به آن گرایش داشته‌اند کدامند؟
۳. پربسامدترین پایان‌نامه مورد استناد کدام است و مربوط به کدام دانشگاه و در چه موضوعی است؟
۴. میزان حضور پایان‌نامه‌های مورد استناد با استفاده از ضریب تأثیر در پایان‌نامه‌های مورد بررسی در طول دوره ۲۴ ساله به چه صورت است؟
۵. میانگین نیم عمر پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد استناد چیست؟

هدف پژوهش

هدف از پژوهش حاضر بررسی میزان استناد به پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران در پایان‌نامه‌های این رشته و

بررسی پایان نامه‌های مورد استناد به عنوان ضریب تأثیر در مجموعه مآخذ ابن پایان نامه‌ها در فاصله زمانی سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ است. از جمله مواردی که در این پژوهش در کنار ضریب تأثیر به آن پرداخته می‌شود عبارت است از تعداد پایان نامه‌های مورد استناد، بیشترین گرایش‌های موضوعی در پایان نامه‌ها، پرسامدترین پایان نامه‌های مورد استناد و در نهایت محاسبه نیم‌عمر و مقایسه آن با ضریب تأثیر محاسبه شده.

فرضیه پژوهش

پایان نامه‌های دانشگاه تهران در مقایسه با دانشگاه علوم پزشکی ایران تربیت مدرس دارای ضریب تأثیر بالاتری است.

روش و جامعه پژوهش

در این پژوهش به منظور بررسی ضریب تأثیر پایان نامه‌های مورد استناد از روش تحلیل استنادی بهره گرفته شده است و برای گردآوری اطلاعات مربوط به منابع مورد استناد در فهرست مآخذ پایان نامه‌های مورد بررسی، کاربرگه‌ای طراحی و تعداد و نوع منابع مورد استناد در آنها ضبط گردید. در این کاربرگه به منظور ردیابی پایان نامه‌های استناد شده، به هریک از پایان نامه‌ها کدی تعلق گرفت و به مرور که اطلاعات مربوط به آن تکمیل می‌شد، براساس الیهای نام نویسنده نیز مرتب می‌گردید. سپس برای اینکه بتوان منابع مورد استناد را سال به سال مورد بررسی قرار داد اطلاعات مربوط به منابع هر پایان نامه، براساس نیاز پژوهش در کاربرگه‌ها به تفکیک سال و براساس نام نویسنده مرتب شد و هر بار که پایان نامه‌ای مورد استناد قرار می‌گرفت با استفاده از نام نویسنده کاربرگه مربوط بازبایی و کد پایان نامه مورد استناد در محل مخصوص درج می‌شد. با این روش پایان نامه‌های استناد کننده و استناد شونده و ارتباط آنها به راحتی قابل تشخیص بود. در نهایت کلیه اطلاعات مورد نیاز هر سال از پایان نامه‌ها در کاربرگه دیگری به صورت کلی تر گردآوری شد و بر مبنای پرسش‌های اساسی مورد بررسی قرار

گرفت.

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه منابع مندرج در فهرست مآخذ پایانی پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی گروه‌های کارشناسی کتابداری دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران و دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس بین سال‌های ۱۳۵۷ - ۱۳۸۰ است و منابعی که به صورت پانویس یا در جاهای دیگر پایان‌نامه ذکر شده مورد بررسی قرار نگرفته است. در نتیجه جامعه مورد مطالعه ۱۲۹۸۹ استناد در مجموع ۴۷۳ پایان‌نامه مورد بررسی است که تنها در محاسبه میانگین منابع مورد استناد، استنادهای مکرر به یک منبع نیز که مجموعاً ۴۳۵ استناد را تشکیل می‌دهد به رقم فوق (۱۲۹۸۹) افزوده شده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها در دانشگاه‌های مورد بررسی

درصد	تعداد	دانشگاه
۱۲	۵۵	تربیت مدرس
۵۸	۲۷۷	تهران
۳۰	۱۴۱	علوم پزشکی ایران
۱۰۰	۴۷۳	جمع

پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع این پایان‌نامه، تاکنون پژوهشی در ایران صورت نگرفته است. البته پژوهش‌های مشابهی با استفاده از روش تحلیل استنادی انجام گرفته که بیشتر ناظر بر کل مآخذ مورد استفاده نوشته‌ها و زبان آنها و برخی نیز به میزان کهنگی منابع اشاره دارد. با توجه به عدم ارتباط این مطالعات با پژوهش حاضر از ذکر آنها خودداری می‌شود.

با کاوش‌های متعددی که در پایگاه‌های اطلاعاتی لیزا^۱ و ایزا^۲ و سایر پایگاه‌های اینترنتی صورت گرفت، پژوهشی درباره بررسی ضریب تأثیر پایان‌نامه‌ها مشاهده نشد، اما در چند پژوهش به بررسی ضریب تأثیر در مجلات پرداخته‌اند که اشاره به آنها خالی از فایده نیست:

فیگردو^۳ و ویلالونگا^۴ (۲۹۹۱) در محاسبه ضریب تأثیر مجله ردار و نمایه فوری آن در سال‌های ۱۹۹۷ و ۱۹۹۸، به این نتیجه رسیدند که ضریب تأثیر این مجله ۰/۱۴ در سال ۱۹۹۷ و ۰/۰۵۴ در سال ۱۹۹۸ بوده است. نمایه فوری محاسبه شده نیز ۰/۳۷ در سال ۱۹۹۷ و ۰/۳۰ در سال ۱۹۹۸ بوده است. میانگین تعداد استنادها در هر مقاله برای دو سال مورد بررسی ۱۹/۰۴ محاسبه شده است.

بالدت، هیش و مالک (۲۰۰۱) با استفاده از داده‌های نمایه استنادی علوم و مجله گزارش‌های استنادی طی بررسی تغییرات ضریب تأثیر در طول زده سال گذشته به این نتیجه دست یافتند که ضریب تأثیر اغلب مجلات افزایش ثابتی را در طول سال‌های مورد بررسی نشان می‌دهد (میانگین هوشبیری ۶۵ درصد، میانگین فوریت‌های پزشکی و مراقبت‌های ویژه ۱۴۵ درصد). مجلات رتبه‌بندی شده با ضریب تأثیر بالا از دیگر حوزه‌های تخصصی نیز افزایش مشابهی را در طول این سال‌ها از خود نشان داده است (مجلات جراحی با میانگین ۶۵ درصد، مجلات قلبی و عروقی با میانگین ۹۵ درصد، مجلات عمومی با میانگین ۴۰ درصد). اکثر مجلات هوشبیری، فوریت‌های پزشکی و مراقبت‌های ویژه متعلق به امریکا و با ضریب تأثیر ۲ گزارش شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

اطلاعات گردآوری شده با انتقال به جداول و نمودارها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و آن بخش از پژوهش که به محاسبه ضریب تأثیر می‌پردازد با استفاده از فرمول

1. I. SA

2. ISA

3. I. gueredo

4. Villalón'a

زیر (وینکلر، ۲۰۰۰، ص ۱۷۰) محاسبه شد:

$$GF_n = \frac{C_n}{YP_{n-1} + YP_{n-2}}$$

که در آن GF_n ضریب تأثیر گارفیلد یک مجله در سال n ، C_n تعداد کل استنادهای مقالاتی است که در مجله مورد نظر در سال‌های $(n-1)$ و $(n-2)$ انتشار یافته، و YP_{n-1} و YP_{n-2} تعداد مقالاتی است که در سال‌های مورد نظر انتشار یافته است که در این پژوهش پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های مورد بررسی جایگزین مقالات مجلات شده است.

توزیع فراوانی منابع مورد استناد به تفکیک دانشگاه‌های مورد بررسی

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد منابع مورد استناد در پایان‌نامه‌های دانشگاه تربیت مدرس، تهران، و علوم پزشکی ایران به هفت نوع منبع دسته بندی شده است که به ترتیب کتاب، مجله، پایان‌نامه، طرح پژوهشی، وب‌گاه، پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته، و سایر منابع را در بر می‌گیرد. این جدول نمایانگر منابع مورد استناد فارسی و عربی و لاتین به‌طور کلی و به تفکیک سه دانشگاه مورد بررسی است. مجموع کتاب‌های مورد استناد در هر سه دانشگاه ۵۴/۸۱ درصد، مجلات ۲۸/۹۹ درصد، پایان‌نامه‌ها ۹/۹۶ درصد، طرح پژوهشی ۰/۵۵ درصد، وب‌گاه ۰/۷ درصد، پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته ۰/۱۶ درصد و سایر منابع ۴/۸۳ درصد است. تعداد کل منابع مورد استناد در دانشگاه تربیت مدرس ۱۲/۴۲ درصد، دانشگاه تهران ۶۲/۹۳ درصد و دانشگاه علوم پزشکی ایران ۲۴/۶۵ درصد است که در این میان بیشترین سهم استناد به کتاب (۵۴/۸۱ درصد) و کمترین استناد مربوط به پایگاه اطلاعاتی ناپیوسته (۰/۱۶ درصد) است. میانگین میزان استناد در پایان‌نامه‌های دانشگاه تربیت مدرس تقریباً ۳۳، دانشگاه تهران ۳۰ و دانشگاه علوم پزشکی ۲۳ منبع است. در کل، هر پایان‌نامه به‌طور متوسط به ۲۸ منبع استناد کرده است.

جدول ۲. توزیع فراوانی منابع مورد استناد به تفکیک دانشگاه‌های مورد بررسی

منبع	دانشگاه		تربیت مدرس	تهران	علوم پزشکی ایران	جمع
	تعداد	درصد				
کتاب	۶۳۶	۱۱۰۰	۵۳۳۲	۱۱۰۰	۱۱۰۰	۱۱۰۰
	۱/۹	۸/۹۵	۴۱/۰۶	۱/۰۶	۱/۰۶	۱/۰۶
مجله	۶۶۹	۱۰۸۲	۱۲/۱۹	۱۰۸۲	۱۰۸۲	۱۰۸۲
	۹/۱۵	۱۱/۷۵	۱۲/۱۹	۱۱/۷۵	۱۱/۷۵	۱۱/۷۵
پایان‌نامه	۲۳۳	۴۴۱	۶۱۹	۴۴۱	۴۴۱	۴۴۱
	۱/۸۹	۲/۸۰	۴/۷۷	۲/۸۰	۲/۸۰	۲/۸۰
طرح پژوهشی	۹	۲۵	۳۹	۲۵	۲۵	۲۵
	۰/۰۶	۲/۱۹	۰/۲۲	۰/۱۹	۰/۱۹	۰/۱۹
وبسایت	۱۰	۱۸	۲۲	۱۸	۱۸	۱۸
	۸/۰۸	۲/۱۹	۰/۲۸	۲/۱۹	۲/۱۹	۲/۱۹
پایگاه اطلاعاتی	۱۲	۳	۶	۳	۳	۳
	۰/۰۹	۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۰۲
سایر منابع	۴۶	۵۲	۵۲۰	۵۲	۵۲	۵۲
	۰/۳۵	۰/۴۱	۴/۰۸	۰/۴۱	۰/۴۱	۰/۴۱
جمع	۱۶۱۵	۳۳۰۲	۱۸۱۷۲	۳۳۰۲	۳۳۰۲	۳۳۰۲
	۱۲/۸۲	۲۵/۶۸	۱۲۷/۳۲	۲۵/۶۸	۲۵/۶۸	۲۵/۶۸
موارد مکرر ^۱	۱۷۴	۸	۱۷۲	۸	۸	۸
	۱/۳	۰/۰۱	۱/۲۹	۰/۰۱	۰/۰۱	۰/۰۱
میانگین	۳۳	۲۳	۲۰	۲۳	۲۳	۲۳

پایان‌نامه‌های مورد استناد و روند موضوعی آنها

در این بخش، به منظور بررسی روند موضوعی در پایان‌نامه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی برای پی بردن به این مسئله که بیشترین پایان‌نامه‌های مورد استناد مربوط به چه حوزه موضوعی است ابتدا بر اساس نظام موضوعی لیزا مطابق با چکیده پایان‌نامه‌های

۱۹. از آنجایی که تنها نوع محمل اطلاعاتی مورد نظر بوده، چنانچه در فهرست مآخذ یک پایان‌نامه چهار بار به یک منبع استناد شده باشد فقط یک بار آن منبع به حساب آمده است و بقیه جزو «موارد مکرر» در نظر گرفته شده که تنها در محاسبه میانگین منابع در محاسبات منظور شده است.

کتابداری و اطلاع‌رسانی (صدیق بهزادی، ۱۳۷۹) موضوع بندی شد و در این تقسیم بندی، موضوع‌ها به ۱۷ شاخه کلی تقسیم شده‌اند و پایان‌نامه‌ها نیز براساس این تقسیم بندی (صرف نظر از تقسیمات فرعی) در این ۱۷ موضوع اصلی جایدهی گردیده‌اند. موضوعات این تقسیم بندی و پایان‌نامه‌های مورد استناد در پایان‌نامه‌ها در جدول ۳ آمده است.

براساس جدول ۳ که توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها را در حوزه‌های موضوعی لیزا به تفکیک سال نشان می‌دهد، از مجموع ۴۷۳ عنوان پایان‌نامه موجود در مقطع کارشناسی ارشد رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی ۱/۶۹ درصد (۸ عنوان)، به خموضوع «کتابداری و اطلاع‌رسانی». ۶/۱۳ درصد «۲۹ عنوان» به «حرفه کتابداری»، ۱۱/۲۱ درصد (۵۳ عنوان) به «کتابخانه‌ها و مراکز منابع»، ۱۴/۸۰ درصد (۷۰ عنوان) به «استفاده از کتابخانه و مراجعان»، ۱۸/۸۲ درصد (۸۹ عنوان) به «مواد و منابع»، ۲/۱۱ درصد (۱۰ عنوان) به «سازمان کتابخانه»، ۵/۰۷ درصد (۲۴ عنوان) به «فن‌آوری کتابخانه»، ۲/۹۶ درصد (۱۴ عنوان) به «خدمات فنی»، ۷/۱۹ درصد (۲۴ عنوان) به «ارتباط اطلاعاتی»، ۳/۱۷ درصد (۱۵ عنوان) به «کنترل کتابشناختی»، ۱۰/۷۸ درصد (۵۱ عنوان) به «رکوردهای کتابشناختی»، ۴/۲۳ درصد (۲۰ عنوان) به «ذخیره و بازیابی اطلاعات رایانه‌ای»، ۱/۹۰ درصد (۹ عنوان) به «فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات»، ۰/۸۵ درصد (۴ عنوان) به «خواندن»، ۳/۸۱ درصد (۱۸ عنوان) به «رسانه‌ها»، ۴/۸۶ درصد (۲۳ عنوان) به «دانش و آموختن»، ۰/۴۲ درصد (۲ عنوان) به «سایر موضوع‌ها» پرداخته‌اند.

جدول ۳. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها در حوزه‌های موضوعی لیزا
به تفکیک دانشگاه

موضوع	تهران		علوم پزشکی ایران		تربیت مدرس		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
کتابداری و اطلاع‌رسانی	۶	۲/۲	۲	۱/۴	-	-	۸	۲/۶
حرفه کتابداری	۱۲	۴/۳	۲	۰/۱۵	۲/۸	۰/۲۰	۱۴	۱/۰
کتابخانه و مراکز منابع	۷	۲/۱	۵	۰/۳۵	۳	۰/۲۰	۱۵	۱/۰
استفاده از کتابخانه و مراجعان	۷	۲/۱	۳	۰/۲۰	۲	۰/۱۵	۱۲	۰/۹
مواد و منابع	۷	۲/۱	۳	۰/۲۰	۲	۰/۱۵	۱۲	۰/۹
سازمان کتابخانه	۲	۰/۱	۶	۰/۴۰	۱	۰/۰۷	۹	۰/۰۷
تکنولوژی کتابخانه	۱۱	۰/۸	۸	۰/۵۷	۲	۰/۱۵	۲۱	۰/۱۵
خدمات فنی	۲	۰/۱	۸	۰/۵۷	۴	۰/۳۰	۱۴	۰/۱۰
ارتباط اطلاعاتی	۶	۰/۴	۶	۰/۴۰	۲	۰/۱۵	۱۴	۰/۱۰
کنترل کتابشناختی	۱۲	۰/۸	۲	۰/۱۵	-	-	۱۴	۰/۱۰
رکوردهای کتابشناختی	۱۳	۰/۹	۱۵	۰/۱۰	۳	۰/۲۰	۳۱	۰/۲۰
نسخه و بازیابی اطلاعات کامپیوتری	۹	۰/۶	۵	۰/۳۵	-	-	۱۴	۰/۱۰
تکنولوژی ارتباطات و اطلاعات	۲	۰/۱	۵	۰/۳۵	۲	۰/۱۵	۹	۰/۰۷
خواندن	۴	۰/۳	-	-	-	-	۴	۰/۰۳
رسانه‌ها	۱۱	۰/۸	۲	۰/۱۵	۲	۰/۱۵	۱۵	۰/۱۰
دانش و آموزش	۱۷	۱/۲	۳	۰/۲۱	۳	۰/۲۰	۲۳	۰/۱۷
سایر موضوع‌ها	۲	۰/۱	-	-	-	-	۲	۰/۰۱
جمع								

بیشترین موضوعاتی که پایان‌نامه‌ها به آن گرایش داشتند «کتابخانه‌ها و مراکز منابع»، «استفاده از کتابخانه و مراجعان»، «مواد و منابع»، «ارتباط اطلاعاتی» و «رکوردهای کتابشناختی» است و کمترین موضوعات - به جز «سایر موضوع‌ها» - به ترتیب به «خواندن»، «کتابداری و اطلاع‌رسانی»، «فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات» و در نهایت «سازمان کتابخانه» است. بیشترین تنوع موضوعی مربوط به سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۱ است که بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها را نیز در این سال‌ها به خود اختصاص داده است. جدول ۳ همچنین نشان می‌دهد که دانشگاه‌های مورد بررسی بیشتر به چه موضوعاتی گرایش داشته‌اند. بر اساس داده‌های این جدول دانشگاه تهران بیشتر به

موضوع‌های مرتبط با «مواد و منابع» ۱۸/۱ درصد (۵۰ عنوان)، «کتابخانه‌ها و مراکز منابع» ۱۵/۵ درصد (۴۳ عنوان)، «رکوردهای کتابشناختی» ۱۱/۹ درصد (۲۳ عنوان)، «استفاده از کتابخانه و مراجعان» ۹/۷ درصد (۲۷ عنوان) و «ارتباط اطلاعاتی» ۹/۴ درصد (۲۶ عنوان) تمایل داشته است. دانشگاه علوم پزشکی به موضوعاتی مانند «استفاده از کتابخانه و مراجعان» ۲۲/۷ درصد (۳۲ عنوان)، «مواد و منابع» ۱۷/۷ درصد (۲۵ عنوان)، «رکوردهای کتابشناختی» و «حرفه کتابداری» هرکدام ۱۰/۶ درصد (۱۵ عنوان) و دانشگاه تربیت مدرس نیز به ترتیب به «مواد و منابع» ۲۵/۵ درصد (۱۴ عنوان)، «استفاده از کتابخانه و مراجعان» ۲۰ درصد (۱۱ عنوان)، «ذخیره و بازیابی اطلاعات رایانه‌ای» ۱۰/۹ درصد (۶ عنوان) گرایش داشته است.

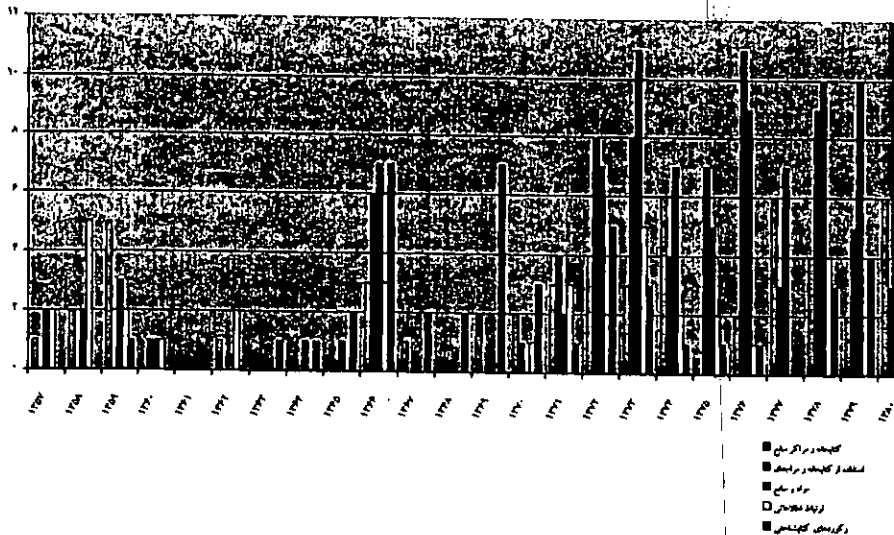
دانشگاه تهران تقریباً در تمام موضوع‌های موجود در جدول، پایان‌نامه‌ای داشته است در حالیکه دانشگاه علوم پزشکی در حوزه‌های مرتبط با «خواندن» و «سایر موضوع‌ها» و دانشگاه تربیت مدرس در «کتابداری و اطلاع‌رسانی»، «کنترل کتابشناختی»، «خواندن»، و «سایر موضوع‌ها» هیچ پایان‌نامه‌ای نداشته‌اند.

شکل ۱. نمودار پنج حوزه موضوعی را که تعداد پایان‌نامه‌های بیشتری را دربرمی‌گیرد در طول دوره ۲۴ ساله نشان می‌دهد.

داده‌های این نمودار آغاز پژوهش در حوزه «کتابخانه و مراکز منابع» را از سال ۱۳۵۷ نشان می‌دهد که تا سال ۱۳۵۹ سیر صعودی داشته و جمعاً ۸ پایان‌نامه را در برمی‌گیرد. پس از گذراندن یک دوره رکود دو ساله در سال ۱۳۶۲ و اختصاص یک پایان‌نامه به این موضوع مجدداً دچار رکود می‌شود. این رکود تا سال ۱۳۶۵ ادامه دارد و پس از آن به غیر از سال‌های ۱۳۶۸، ۱۳۷۵ به طور مستمر در هر سال پایان‌نامه‌هایی به این موضوع اختصاص یافته است که بیشترین آنها در سال‌های ۱۳۷۴، ۱۳۷۷، ۱۳۸۰ (۶ عنوان) بوده است.

«استفاده از کتابخانه و مراجعان» از سال ۱۳۶۰ وارد جمع موضوع‌هایی می‌شود که پایان‌نامه‌ها به آن گرایش نشان داده‌اند. پس از آن یک رکود ۵ ساله را طی می‌کند و مجدداً در سال ۱۳۶۶ با ۶ عنوان پایان‌نامه حضور پیدا می‌کند و باز دچار رکود می‌شود و

این رکود تا سال ۱۳۶۹ ادامه پیدا می‌کند. پس از سپری کردن این دوره هر ساله پایان نامه‌هایی را به‌طور مستمر به خود اختصاص داده که بیشترین آنها مربوط به سال ۱۳۷۶ با ۱۱ عنوان پایان نامه بوده است. حوزه «موضوعی مواد و منابع» از سال ۱۳۵۲ تا ۱۳۶۰، ۹ عنوان پایان‌نامه را در بر می‌گیرد و پس از طی یک دوره رکود سه ساله مجدداً از سال ۱۳۶۴ تا ۱۳۶۶، ۹ عنوان پایان‌نامه را به خود اختصاص می‌دهد و دوباره تا سال ۱۳۷۰ دچار رکود می‌شود از سال ۱۳۷۱ به بعد با اختصاص ۷۲ پایان‌نامه هر سال حضور داشته است که بیشترین آنها در سال ۱۳۷۳ با ۱۱ عنوان پایان‌نامه بوده است. «ارتباط اطلاعاتی» نیز از سال ۱۳۵۷ در زمره موضوع‌هایی قرار می‌گیرد که پایان‌نامه‌ها به آن تمایل نشان داده‌اند و تا سال ۱۳۶۰ با ۱۰ عنوان پایان‌نامه به سیر خود ادامه داده و پس از یک سال رکود مجدداً در سال ۱۳۶۲ با ۲ عنوان پایان‌نامه حضور خود را نشان می‌دهد. از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۶۵ شاهد رکود سه ساله این موضوع هستیم. بعد از سال ۱۳۶۶ با ۲ عنوان پایان‌نامه که به این موضوع پرداخته، مجدداً تا سال ۱۳۶۹ دچار رکود می‌شود. از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۰ به غیر از سال‌های ۱۳۷۲، ۱۳۷۷ و ۱۳۷۹ با ۱۴ عنوان، جزو موضوعاتی است که پایان‌نامه‌ها به آن به‌طور مستمر گرایش نشان داده‌اند. بیشترین دوره‌ای را که این موضوع به خود اختصاص داده سال ۱۳۷۳ با ۵ عنوان پایان‌نامه است و بالاخره حوزه موضوعی «رکوردهای کتابشناختی» که با یک عنوان پایان‌نامه در سال ۱۳۵۹ حضور خود را در پایان‌نامه‌ها نشان می‌دهد و پس از طی یک رکود سه ساله، از سال ۱۳۶۲ تا ۱۳۸۰ (به جز سال ۱۳۷۷) هر ساله پایان‌نامه‌هایی به این موضوع اختصاص یافته که بیشترین آنها مربوط به سال‌های ۱۳۶۶ و ۱۳۶۹ با ۷ عنوان پایان‌نامه بوده است.

شکل ۱. نمودار مقایسه‌ی پنج حوزه موضوعی که بیشترین استناد را داشته‌اند

پربسامدترین پایان‌نامه‌های مورد استناد

به منظور بررسی پربسامدترین پایان‌نامه‌های مورد استناد، اطلاعات مربوط در جدول ۴ گردآوری شد. این جدول پایان‌نامه‌هایی را که بیشترین میزان استناد را در هر سال به خود اختصاص داده‌اند به تفکیک سال نشان می‌دهد.

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود بیشترین استناد در سال ۱۳۵۷ به پایان‌نامه شهلا رازپوش از دانشگاه تهران با ۵ استناد در گروه موضوعی «ادبیات کودکان و نوجوانان» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، در سال ۱۳۵۸ به پایان‌نامه منصور پورشعبان از دانشگاه تهران با ۴ استناد در گروه موضوعی «مجموعه سازی» (مربوط به حوزه «خدمات فنی»)، در سال ۱۳۵۹ به پایان‌نامه جعفر صارم صفاری از دانشگاه تهران با ۳ استناد در گروه موضوعی «ادبیات کودکان و نوجوانان» (مربوط به حوزه «مواد و

جدول ۴. پایان نامه‌هایی که بیشترین میزان استناد را در دهول سال‌های مورد بررسی به خود اختصاص داده‌اند

پایان‌نامه	دانشگاه	تهران	علوم پزشکی ایران	تربیت مدرس	حوزه موضوعی
شهبلا رازپوش (۱۳۵۷)	۵	-	-	-	مواد و منابع
منصور پورشمیان (۱۳۵۸)	۴	-	-	-	خدمات فنی
جعفر صارم صفاری (۱۳۵۹)	۳	-	-	-	مواد و منابع
زاهد بیگدلی (۱۳۶۰)	۷	-	-	-	استفاده از کتابخانه و مراجعان
جیران خوانساری (۱۳۶۳)	-	۸	-	-	سازمان کتابخانه
میترا پنهان‌نسی (۱۳۶۴)	-	۷	-	-	مواد و منابع
فریده عصاره (۱۳۶۵)	۱۳	-	-	-	مواد و منابع
معتومه سلیمی جهرمی (۱۳۶۶)	-	۱۷	-	-	مواد و منابع
علی‌اکبر ترائی (۱۳۶۷)	۵	-	-	-	رکوردهای کتابشناختی
منیر مولوی شیرازی (۱۳۶۸)	۳	-	-	-	رکوردهای کتابشناختی
سعید اکبری‌نژاد موسوی (۱۳۶۹)	۶	-	-	-	دخیره و بازبانی اطلاعات کامپیوتری
اسان‌لقه قنبری‌پور محمدآبادی (۱۳۷۰)	۸	-	-	-	تکنولوژی کتابخانه
رایحه حاجبی (۱۳۷۱)	-	۱۳	-	-	استفاده از کتابخانه و مراجعان
نصرت ریاحی‌نیده مریم‌منسی (۱۳۷۲)	-	۱۱	-	-	مواد و منابع
بهناز صورسرافیل (۱۳۷۳)	-	۱۴	-	-	مواد و منابع
محمدجواد ماشمرزاده (۱۳۷۴)	-	۹	-	-	مواد و منابع
مینا افشار (۱۳۷۵)	-	۱۱	-	-	مواد و منابع
علی رابیاره، فاطمه محمدزاده (۱۳۷۶)	۸	-	-	-	مواد و منابع
مرضیه میهن‌دوست (۱۳۷۷)	۷	-	-	-	استفاده از کتابخانه و مراجعان
حسین وکیل‌نورد (۱۳۷۸)	-	۳	-	-	استفاده از کتابخانه و مراجعان
لیلا بابارضایی‌گلشانی (۱۳۷۹)	-	۳	-	-	استفاده از کتابخانه و مراجعان
عصمت زائر حیرتی (۱۳۸۰)	-	-	-	۱	خدمات فنی
جمع					
جمع کل					

منابع»، در سال ۱۳۶۰ به پایان‌نامه زاهد بیگدلی از دانشگاه تهران با ۷ استناد در گروه موضوعی «کتابخانه‌های مدارس و دبیرستانی» (مربوط به حوزه «استفاده از کتابخانه و مراجعان») است. به پایان‌نامه‌های ۱۳۶۱ و ۱۳۶۲ هیچ استنادی نشده است. لازم به ذکر است که تعداد پایان‌نامه‌ها در این سال‌ها یعنی ۱۳۶۱ یک عنوان و ۱۳۶۲ چهار عنوان بوده است. در سال ۱۳۶۲ به پایان‌نامه جیران خوانساری از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۸ استناد در گروه موضوعی «همکاری بین کتابخانه‌ها» (مربوط به حوزه «سازمان

کتابخانه». ۱۳۶۴ به پایان نامه میترا بنی هاشمی از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۷ استناد در گروه موضوعی «کتابسنجی، علم سنجی انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۶۵ به پایان نامه فریده عصاره از دانشگاه تهران با ۱۲ استناد در گروه موضوعی «کتابسنجی، علم سنجی، انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۶۶ به پایان نامه معصومه سلیمی جهرمی از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۷ استناد در گروه موضوعی «کتابسنجی، علم سنجی، انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۶۷ به پایان نامه علی اکبر ترابی از دانشگاه تهران با ۵ استناد در گروه موضوعی «طرح های رده بندی» (مربوط به حوزه «رکوردهای کتابشناختی»)، ۱۳۶۸ به پایان نامه منیر مولوی شیرازی از دانشگاه تهران با ۳ استناد در گروه موضوعی «طرح های رده بندی» (مربوط به حوزه «رکوردهای کتابشناختی»)، ۱۳۶۹ به پایان نامه سعید اکبری نژاد موسوی از دانشگاه تهران با ۶ استناد در گروه موضوعی «پایگاه های اطلاعاتی پیوسته» (مربوط به حوزه «ذخیره و بازیابی اطلاعات رایانه ای»)، ۱۳۷۰ به پایان نامه امان الله قنبری پور محمدآبادی از دانشگاه تهران با ۸ استناد در گروه موضوعی «رایانه ها» (مربوط به حوزه فن آوری کتابخانه»)، ۱۳۷۱ به پایان نامه رابعه حاجبی از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۳ استناد در گروه موضوعی «مراجعان- گروه های شغلی» (مربوط به حوزه «استفاده از کتابخانه و مراجعان»)، ۱۳۷۲ به پایان نامه نصرت ریاحی نیا از دانشگاه تربیت مدرس با ۱۱ استناد در گروه موضوعی «کتاب سنجی، علم سنجی، انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع») و پایان نامه مریم سندسی از دانشگاه علوم پزشکی با ۱۱ استناد در گروه موضوعی «کتابسنجی، علم سنجی، انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۷۳ به پایان نامه بهناز صور اسرافیل از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۴ استناد در گروه موضوعی «نشریات ادواری و روزنامه ها» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۷۴ به پایان نامه محمد جواد هاشم

زاده از دانشگاه تربیت مدرس با ۹ استناد در گروه موضوعی «نشریات، ادواری و روزنامه‌ها» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۷۵ به پایان نامه مینا افشار از دانشگاه علوم پزشکی با ۱۱ استناد در گروه موضوعی «کتاب سنجی، علم سنجی» انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع»)، ۱۳۷۶ به پایان نامه علی رادباوه از دانشگاه تربیت مدرس با ۸ استناد در گروه موضوعی «کتاب سنجی، علم سنجی» انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع») و پایان نامه فاطمه محمدزاده از دانشگاه تهران با ۸ استناد در همان گروه و حوزه، ۱۳۷۷ به پایان نامه محمدزاده از دانشگاه تهران با ۸ استناد در همان گروه موضوعی «کتابخانه‌ها و خدمات کتابخانه‌ای بر حسب نوع مراجعان» (مربوط به حوزه «استفاده از کتابخانه و مراجعان»)، ۱۳۷۸ به پایان نامه حسین وکیلی فرد از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۳ استناد در گروه موضوعی «کتابخانه‌ها و خدمات کتابخانه‌ای بر حسب نوع مراجعان» (مربوط به حوزه «استفاده از کتابخانه و مراجعان»)، ۱۳۷۹ به پایان نامه لیلا بابارضایی کاشانی از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۳ استناد در همان گروه موضوعی و بالاخره ۱۳۸۰ به پایان نامه عصمت زائر حیدری با یک استناد در گروه موضوعی «مجموعه سازی» (مربوط به حوزه «خدمات فنی») است. بیشترین استناد در طول سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ مربوط به پایان نامه معصومه سلیمی جهرمی (۱۳۶۶) از دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۱۷ استناد، از دانشگاه تهران پایان نامه فرید، عصاره (۱۳۶۵) با ۱۲ استناد، و از دانشگاه تربیت مدرس پایان نامه نصرت ریاحی نیا با ۱۱ استناد (۱۳۷۳) که همگی در گروه موضوعی «کتاب سنجی، علم سنجی، انفورماتیک» (مربوط به حوزه «مواد و منابع») هستند. بدین ترتیب، می‌توان نتیجه گرفت که بیشترین پایان نامه‌های مورد استناد مربوط به حوزه موضوعی «مواد و منابع» است که بیشترین موضوعات پایان نامه‌ها را نیز با ۱۸/۸۱ درصد به خود اختصاص داده است.

جدول ۵. توزیع فراوانی پایان نامه‌های مورد استناد در سه دانشگاه

مورد بررسی

جمع	۲۰۰۶			۱۵۰۱			۱۰۰۶			۵۰۱			تعداد استناد سال													
	م	ع	ت	م	ع	ت	م	ع	ت	م	ع	ت														
۱۳۵۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳														
۱۳۵۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴														
۱۳۵۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۱														
۱۳۶۰	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۱														
۱۳۶۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-														
۱۳۶۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-														
۱۳۶۳	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۱														
۱۳۶۴	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-														
۱۳۶۵	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	-	-	۳														
۱۳۶۶	-	۱	-	-	۲	-	-	۱	۵	-	۷	۱۴														
۱۳۶۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳														
۱۳۶۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱														
۱۳۶۹	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-	-	۹														
۱۳۷۰	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱	۱	-	۵														
۱۳۷۱	-	-	-	۲	-	۱	۴	-	۲	۷	۴	۱۳														
۱۳۷۲	-	-	-	۱	۱	-	۱	۴	-	۱	۱۷	۷														
۱۳۷۳	-	-	-	-	۲	-	-	۲	۱	۴	۱۰	۱۱														
۱۳۷۴	-	-	-	-	-	-	۲	۱	-	۱	۶	۱۳														
۱۳۷۵	-	-	-	-	۱	-	۳	-	-	۹	۴	۲														
۱۳۷۶	-	-	-	-	-	-	۱	-	۲	۱	۶	۱۳														
۱۳۷۷	-	-	-	-	-	-	-	۱	۱	-	۳	۹														
۱۳۷۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۳	۵														
۱۳۷۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	۳	۱														
۱۳۸۰	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱	-	-														
جمع	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	جمع	
	۱۳۵۷	۱۳۵۸	۱۳۵۹	۱۳۶۰	۱۳۶۱	۱۳۶۲	۱۳۶۳	۱۳۶۴	۱۳۶۵	۱۳۶۶	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵	۱۳۷۶	۱۳۷۷	۱۳۷۸	۱۳۷۹	۱۳۸۰	۱۳۸۰	۱۳۸۰

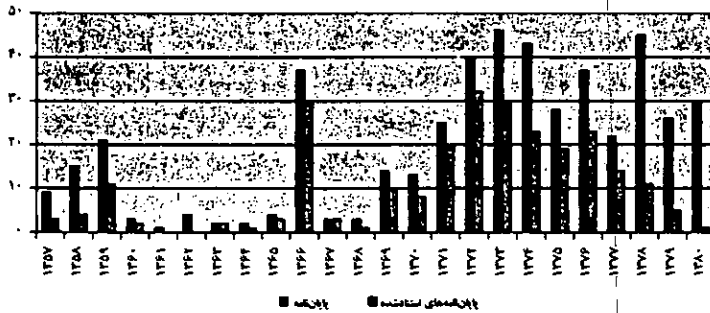
ت = دانشگاه تهران ع = دانشگاه علوم پزشکی ایران م = دانشگاه تربیت مدرس

به منظور رتبه بندی پایان نامه‌های مورد استناد - به لحاظ میزان استنادی که به آنها شده است - به چهار گروه (کم، متوسطه، زیاد، و خیلی کم) طبقه بندی شدند. گروه اول که ۱ تا ۵ استناد را به خود اختصاص داده‌اند و در زمره پایان نامه هایی هستند که به آنها کم استناد شده، گروه دوم پایان نامه هایی هستند که بین ۶ تا ۱۰ استناد به آنها شده و جزو

پایان نامه هایی هستند که در حد متوسط قرار دارند، گروه سوم پایان نامه هایی که به آنها زیاد استناد شده و اعداد بین ۱۱ تا ۱۵ را به خود اختصاص داده اند و در نهایت پایان نامه هایی که به آنها خیلی زیاد استناد شده و در گروه ۱۶ تا ۲۰ قرار گرفته اند. جدول ۱۵ این وضعیت را بهتر نشان می دهد.

جدول ۵ که در حقیقت توزیع فراوانی پایان نامه های مورد استناد در سه دانشگاه مورد بررسی به تفکیک سال و گروه های رتبه بندی شده را نشان می دهد، بیانگر این مطلب است که از مجموع ۲۵۶ پایان نامه مورد استناد، به ۱۲۰۹ پایان نامه در حد کم، به ۳۶ پایان نامه در حد متوسط، به ۱۰ پایان نامه زیاد و به یک پایان نامه خیلی زیاد استناد شده است، که البته از ۲۰۹ پایان نامه ای که بین ۱ تا ۵ استناد را به خود اختصاص داده اند، ۱۱۹ پایان نامه به دانشگاه تهران، ۶۶ پایان نامه به دانشگاه علوم پزشکی ایران و ۲۴ پایان نامه به دانشگاه تربیت مدرس تعلق دارد و از ۳۶ پایان نامه مورد استناد که در حد متوسط به آنها استناد شده، ۱۲ پایان نامه مربوط به دانشگاه تهران، ۱۵ پایان نامه به دانشگاه علوم پزشکی و ۹ پایان نامه به تربیت مدرس اختصاص دارد و از مجموع ۱۰ پایان نامه ای که به آنها زیاد استناد شده، ۱ پایان نامه به دانشگاه تهران، ۸ پایان نامه به دانشگاه علوم پزشکی ایران و ۱۱ پایان نامه به دانشگاه تربیت مدرس اختصاص دارد و تنها پایان نامه ای که به آن خیلی زیاد استناد شده (در مقایسه با سایر استنادها) مربوط به دانشگاه علوم پزشکی ایران است. در نتیجه، پایان نامه هایی که در حد زیاد، خیلی زیاد یا حتی متوسط به آنها استناد شده، بیشتر متعلق به دانشگاه علوم پزشکی ایران است.

با ملاحظه شکل ۲ می توان تعداد پایان نامه و پایان نامه های مورد استناد را با یکدیگر مقایسه کرد. در محدوده زمانی ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۷ تعداد پایان نامه های مورد استناد اندکی بیش از نصف مجموع پایان نامه های تولید شده در هر سال است.

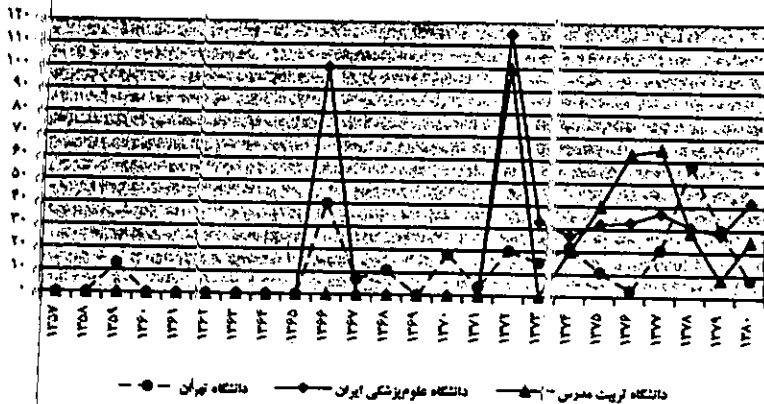
شکل ۲. نمودار تعداد پایان‌نامه‌ها و پایان‌نامه‌های استناد شده به تفکیک سال

ضریب تأثیر

همان‌طور که پیش‌تر نیز به آن اشاره شد، ضریب تأثیر یک مجله از نسبت بین تعداد استنادهای دریافتی به مقالات انتشار یافته در یک مجله در طول یک دوره زمانی معین که معمولاً یک دوره دو ساله در نظر گرفته شده است محاسبه می‌شود. در این پژوهش پایان‌نامه‌های سه دانشگاه مورد بررسی جایگزین مقالات مجلات شده و در نتیجه، فرمول مذکور به صورت زیر تعدیل گردیده است:

$$\text{تعداد استنادهای سال } Y \text{ به پایان‌نامه‌های دانشگاه } X \text{ در سال‌های } (Y-1) \text{ و } (Y-2) = \frac{\text{تعداد کل پایان‌نامه‌های دانشگاه } X \text{ در سال‌های } (Y-1) \text{ و } (Y-2)}{\text{ضریب تأثیر}}$$

نتایج حاصل از محاسبه ضریب تأثیر سه دانشگاه مورد بررسی به صورت نمودار شکل ۳ نمایش داده شده است. این نمودار در حقیقت ضریب تأثیر سه دانشگاه تربیت مدرس، تهران، و علوم پزشکی ایران را در مقایسه با یکدیگر نشان می‌دهد.

شکل ۳. نمودار ضریب تأثیر در سه دانشگاه مورد بررسی به تفکیک سال

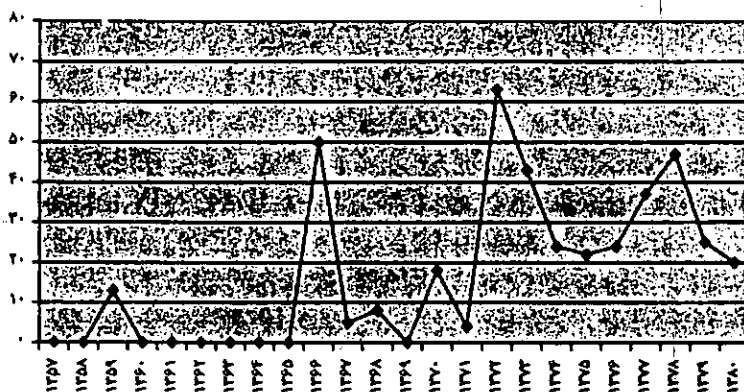
شکل ۳ بیانگر این مطلب است که پایان نامه‌های دانشگاه تهران با ضریب تأثیر ۱۳ در سال ۱۳۵۹ حضور خود را در فهرست مآخذ پایان نامه‌های با همین دانشگاه نشان می‌دهد و پس از آن یک دورهٔ رکود ۶ ساله را سپری می‌کند. در سال ۱۳۶۶، ضریب تأثیر خود را تا سقف ۴۰ افزایش می‌دهد و سپس به تناوب دچار اوج و فرود می‌شود. از سال ۱۳۷۶ سیر صعودی به خود می‌گیرد و در سال ۱۳۷۸ به نقطهٔ اوج خود (ضریب تأثیر ۵۸) می‌رسد که تقریباً چهار برابر زمان شروع به استناد در پایان نامه‌های این دانشگاه است و پس از آن تا سال ۱۳۸۰ در سیری نزولی قرار می‌گیرد.

ضریب تأثیر پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی دارای روند آفت و خیر حالیه است. استناد به این پایان نامه‌ها از سال ۱۳۶۶ با ضریب تأثیر ۱۰۰ آغاز می‌شود ولی به سرعت دچار افول می‌گردد و پس از طی یک دورهٔ ۵ ساله مجدداً در سال ۱۳۷۲ به صعودی غیر منتظره می‌رسد که در حقیقت نقطهٔ اوج آن (ضریب تأثیر ۱۵) محسوب می‌شود. در سال ۱۳۷۴ این ضریب به ۳۷ می‌رسد و پس از آن به مرور سیر صعودی خود را تا سال ۱۳۷۷ ادامه می‌دهد و مجدداً تا سال ۱۳۷۹ سیر نزولی از خود نشان می‌دهد (ضریب تأثیر ۲۸) تا اینکه در سال ۱۳۸۰ ضریب تأثیر خود را به ۴۲ افزایش

می‌دهد.

استناد به پایان نامه‌های دانشگاه تربیت مدرس از سال ۱۳۷۲ با عامل اثرگذار ۱۰۰ شروع می‌شود. پس از آن به سرعت کاهش می‌یابد تا اینکه در سال ۱۳۷۴ به ۲۰ می‌رسد (تقریباً با پنج مرتبه کاهش). از سال ۱۳۷۵ مجدداً سیر صعودی به خود می‌گیرد و تا سال بعد تغییر محسوسی نمی‌کند؛ ولی پس از آن، یعنی سال ۱۳۷۸ از ضریب ۶۵ به ۸ کاهش می‌یابد و آن‌گاه مانند دانشگاه علوم پزشکی ضریب تأثیر خود را به ۲۵ افزایش می‌دهد. بیشترین ضریب تأثیر مربوط به پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی است و چون گرایش پایان نامه‌ها در حوزه موضوعی «مواد و منابع» نسبت به بقیه موضوعات بیشتر بوده است، چنین به نظر می‌رسد که این اثرگذاری نیز مربوط به همین حوزه موضوعی باشد.

چنانچه مجموعه پایان نامه‌های هر سه دانشگاه به عنوان یک مجموعه فرض شود ضریب تأثیر آن را می‌توان به صورت شکل ۴ نمایش داد.

شکل ۴. نمودار ضریب تأثیر محاسبه شده در مجموع

شکل ۴ ضریب تأثیر را در هر سه دانشگاه به صورت یک مجموعه در طی سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۰ نشان می‌دهد. طبق این جدول، شروع حضور پایان نامه‌ها در فهرست

مآخذ پایان نامه‌های رشته کتابداری و اطلاع رسانی در سال ۱۳۵۹ با ضریب تأثیر ۱۳ آغاز می‌شود و پس از گذراندن یک رکود ۶ ساله در سال ۱۳۶۶ صعود کرده (احتمالاً تأثیر پایان نامه‌های علوم پزشکی است) و به ضریب تأثیر ۵۰ می‌رسد. در سال ۱۳۶۷ با ۱۰ مرتبه کاهش به عدد ۵ می‌رسد. در سال ۱۳۶۸ کمی رشد یافته و مجدداً در سال ۱۳۶۹ به صفر تنزل می‌یابد. در سال ۱۳۷۰ با ضریب ۱۸ دوباره حضور می‌یابد. از سال ۱۳۷۱ با ضریب ۴ به بالاترین نقطه خود یعنی ۶۳ می‌رسد. پس از آن یک سیر نزولی را طی می‌کند تا به ضریب ۲۲ در سال ۱۳۷۵ می‌رسد. مجدداً از سال ۱۳۷۶ سیر صعودی به خود می‌گیرد و این روند تا سال ۱۳۷۸ ادامه می‌یابد (ضریب ۴۷) و سپس در دو سال آخر سیر نزودی دارد.

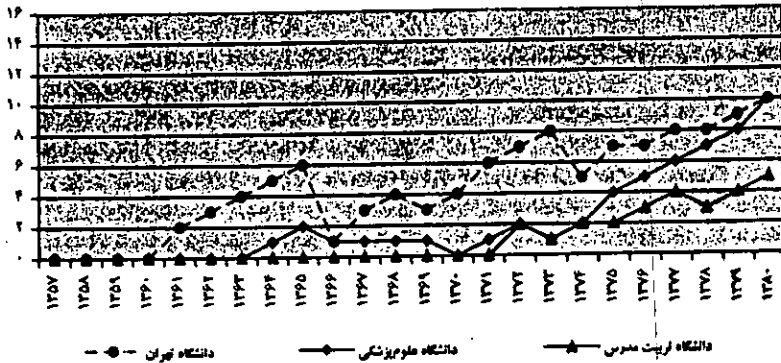
نیم عمر پایان نامه‌های مورد استناد

نیم عمر متون علمی، مدت زمانی است که در طول آن نیمی از متون استناد کننده به متون علمی مورد استناد در «بوزه‌های علمی مورد نظر منتشر می‌شوند. بنابراین، مدت زمان لازم برای انتشار نیمی از متون استناد کننده به متون مورد استناد را در حوزه‌های علمی خاص، اصطلاحاً نیم عمر متون علمی نام نهاده‌اند (امید حسینی، ۱۳۷۱، ص ۲۰۳). بنابراین، هر چه طول این مدت کمتر باشد، به اصطلاح نیم عمر کوتاه‌تر باشد، میزان استناد به منابع جاری بیشتر و بر عکس هر چه این مدت طولانی‌تر باشد، یعنی نیم عمر بیشتر باشد، میزان استناد به منابع جاری کمتر است (پور شهرباف، ۱۳۷۵). در این پژوهش نیز برای به دست آوردن نیم عمر با استفاده از درصد فراوانی تجمعی^۱ محاسبه شده برای پایان نامه‌های مورد استناد در هر سال و هر دانشگاه با همین طور به صورت کلی نیم عمر آنها محاسبه شده است.^۲ نتیجه نیم عمر محاسبه شده در طول ۲۴ سال به

۱. حاصل تقسیم فراوانی تجمعی یک گروه بر تعداد کل آزمودنی‌ها ضربدر ۱۰۰

۲. با محاسبه درصد فراوانی تجمعی و همین طبقه‌ای که عددی مساوی یا بیشتر از ۵۰ است و اختلاف مدت زمان طبقه مذکور و سال مورد نظر نیم عمر آن منبع محاسبه می‌شود به منظور محاسبه دقیق‌تر چنانچه در دیر را در نسبت $\frac{12(50-B)}{A-B}$ قرار دهیم مدت زمان مورد نظر بر حسب ماه به دست می‌آید که در آن طبقه‌ای است که

صورت نمودار در شکل ۵ نشان داده شده است.

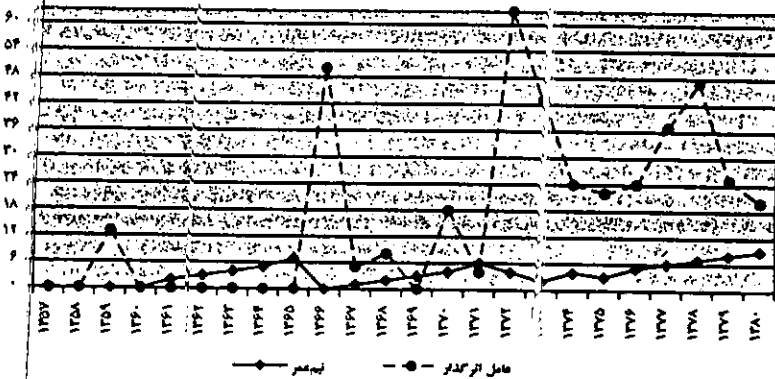

شکل ۵. نمودار نیم عمر سه دانشگاه مورد بررسی در سال‌های ۱۳۵۷ - ۱۳۸۰

نیم عمر پایان‌نامه‌های مورد استناد نشان می‌دهد که استناد به پایان‌نامه‌ها مربوط به چه دوره زمانی است. شکل ۵ نیم عمر پایان‌نامه‌های مورد استناد سه دانشگاه را در مقایسه با یکدیگر نشان می‌دهد. بیشترین نیم عمر مربوط به پایان‌نامه‌هایی است که در سال ۱۳۸۰ مورد استناد قرار گرفته‌اند که تقریباً در هر دو دانشگاه تهران و علوم پزشکی به یک میزان است (دانشگاه تهران با نیم عمر ۹ سال و ۸ ماه و دانشگاه علوم پزشکی با نیم عمر ۹ سال) و کمترین نیم عمر مربوط به پایان‌نامه‌هایی است که در سال ۱۳۷۱ مورد استناد قرار گرفته‌اند که مربوط به دانشگاه تربیت مدرس با نیم عمر ۲ ماه است. پایان‌نامه‌های مورد استناد در دانشگاه تهران در مقایسه با دو دانشگاه دیگر دارای نیم عمر بیشتری است و بعد از آن دانشگاه علوم پزشکی و تربیت مدرس قرار دارد. جدول ۵ همچنین نشان می‌دهد که نیم عمر پایان‌نامه‌های مورد استناد در هر سه دانشگاه تقریباً سیر صعودی دارد.

شکل ۶ نیز نیم عمر پایان‌نامه‌های مورد استناد را در کل مجموعه سه دانشگاه نشان

می‌دهد. بیشترین نیم عمر در اینجا مربوط به سال ۱۳۸۰ (۸ سال) و ۱۱ ماه) و کمترین آن مربوط به پایان نامه‌های مورد استناد در سال ۱۳۶۶ (یک ماه) است. چنانچه نمودار ۴، ضریب تأثیر محاسبه شده در مجموعه‌های سه دانشگاه را بر نمودار ۶ منطبق کنیم به این نکته دست می‌یابیم که تقریباً این دو عکس یکدیگر عمل می‌کنند. زیرا هر کجا دارای ضریب تأثیر بالایی هستیم در مقابل نیم عمر پایینی تری را مشاهده می‌کنیم.

شکل ۶. نمودار نیم عمر سه دانشگاه مورد بررسی در مجموع و مقایسه آن با مجموع ضریب تأثیر

به عنوان نمونه، سال‌های ۱۳۵۹، ۱۳۶۶، ۱۳۶۸، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴ که شاهد ضریب تأثیر بالایی هستیم، نیم عمرها تقریباً همگی در سطح پایینی قرار دارند و برعکس، در سال‌های پ ۳۶۲ تا ۱۳۶۵ که نیم عمرها دارای سیر صعودی هستند، ضریب تأثیر دوره رکود خود را سپری می‌کند. با استفاده از فرمول میانگین حسابی $\chi = \frac{\sum i=1/n X_i}{E f_i}$ (هویدا، ۱۳۷۸، ص ۳۵) - که در آن χ_1 می‌تواند نیم عمرهای محاسبه شده در هر سال و i تعداد پایان نامه‌ها در هر سال باشد - میانگین نیم عمرهای سه دانشگاه مورد بررسی محاسبه می‌شود و پس از مقایسه این میانگین‌ها نتیجه می‌گیریم که

میانگین نیم عمر در پایان‌نامه‌های مورد استناد در دانشگاه تهران چهار سال، دانشگاه علوم پزشکی و تربیت مدرس هر کدام دو سال است. نیم عمر پایان‌نامه‌های مورد استناد محاسبه شده در کل مجموعه سه دانشگاه نیز تقریباً برابر چهار سال است.

نتیجه‌گیری

نتایج بررسی حاضر نشان می‌دهد که، در مجموع، بیشترین استناد را کتاب با ۵۴/۸۱ درصد (۷،۱۱۹ مورد استناد) و کمترین استناد را پایگاه اطلاعاتی نایب‌پسته با ۰/۶۱ درصد (۲۱ مورد استناد) به خود اختصاص داده است. پایان‌نامه‌ها نیز از مجموع ۱۲،۹۸۹ استناد، ۹/۹۶ درصد (۱،۲۹۳ مورد استناد) از کل منابع را در برمی‌گیرد. میانگین استنادها نیز در پایان‌نامه‌های هر سه دانشگاه مورد بررسی ۲۸ منبع بوده است.

در ارتباط با پرسش دوم، نتایج حاکی از آن است که بیشترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی «مواد و منابع» با ۱۴/۸ درصد (۷۰ عنوان) و کمترین پایان‌نامه‌ها به حوزه موضوعی «خواندن» با ۰/۸۵ درصد (۴ عنوان) گرایش داشته‌اند. در سال‌های ۱۳۷۳ (۱۱ عنوان)، ۱۳۷۸ و ۱۳۷۹ (هر کدام ۱۰ عنوان) پایان‌نامه‌ها بیشتر به حوزه موضوعی «مواد و منابع» تمایل داشته در حالیکه در سال ۱۳۷۶ بیشترین موضوع پایان‌نامه‌ها مربوط به حوزه «استفاده از کتابخانه و مراجعان» است. از مجموع ۴۷۳ پایان‌نامه، ۲۵۶ پایان‌نامه (۵۳/۵ درصد) مورد استناد قرار گرفته‌اند که تقریباً می‌توان گفت بیش از نیمی از تعداد پایان‌نامه‌ها را در برمی‌گیرد. در این میان پربسامدترین پایان‌نامه در دانشگاه تهران مربوط به پایان‌نامه فریده عصاره (۱۳۶۵) با ۱۲ استناد، در دانشگاه علوم پزشکی ایران مربوط به پایان‌نامه معصومه سلیمی جهرمی (۱۳۶۶) با ۱۷ استناد و بالاخره دانشگاه تربیت مدرس مربوط به پایان‌نامه نصرت ریاحی نیا (۱۳۷۲) با ۱۱ استناد است که همگی در گروه موضوعی «کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، انفورماتیک» از حوزه موضوعی «مواد و منابع» هستند. در حقیقت، بیشترین پایان‌نامه‌هایی که مورد استناد قرار گرفته‌اند در حوزه موضوعی «مواد و منابع» جای می‌گیرند که بیشترین موضوع‌ها را در پایان‌نامه‌ها «۱۸/۸۱ درصد» به خود اختصاص داده‌اند. نتیجه‌ای که از رتبه‌بندی

استنادها به دست می آید این است که پایان نامه‌هایی که در حد زیاد و خیلی زیاد و حتی در حد متوسط به آنها استناد شده بیشتر متعلق به دانشگاه علوم پزشکی ایران است. بیشترین اثرگذاری به ترتیب مربوط به پایان نامه‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران با ضریب تأثیر ۱۱۵ در سال ۱۳۷۲، دانشگاه تربیت مدرس با ضریب تأثیر ۱۰۰ سال ۱۳۷۲ و دانشگاه تهران با ضریب تأثیر ۵۸ در سال ۱۳۷۸ است. از مقایسه نتایج این قسمت با قسمت پیشین این طارر به نظر می‌رسد که این اثرگذاری احتمالاً در حوزه «مواد و منابع» باشد. با توجه به این نکته که ضریب تأثیر دانشگاه تهران در مقایسه با دو دانشگاه علوم پزشکی و تربیت مدرس از میزان کمتری برخوردار است، فرضیه پژوهش رد می‌شود. بنابراین، بنا به گفته گارفیلد (۱۹۹۸) وسعت جامعه علمی که مجله با آن سروکار دارد بر ضریب تأثیر اثر نمی‌گذارد. در واقع مهم‌ترین شاخص اثرگذاری تعداد مؤلف یا مقالات موجود در آن زمینه نیست، بلکه تعداد متوسط استنادها برای هر مقاله و نیم عمر و شاخص فوریت استنادهای یک مجله از جمله مواردی هستند که در این زمینه مؤثرند. در اینجا نیز ملاحظه می‌شود که پایان نامه‌های دانشگاه تهران در مقایسه با دو دانشگاه دیگر (حتی در حوزه مواد و منابع) تعداد بیشتری را به خود اختصاص داده در حالی که ضریب تأثیر آن از دانشگاه علوم پزشکی ایران و تربیت مدرس کمتر است. در مورد نیم عمر پایان نامه‌های مورد استناد، نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که دانشگاه تهران نسبت به دو دانشگاه دیگر دارای نیم عمر بالاتری است. بیشترین نیم عمر مربوط به دانشگاه تهران در سال پ ۳۸۰ (۹ سال و ۸ ماه) و کمترین آن مربوط به دانشگاه تربیت مدرس در سال ۱۳۷۱ (دوماه) است و میانگین نیم عمر محاسبه شده برای پایان نامه‌های مورد استناد در دانشگاه تهران چهار سال و برای دو دانشگاه دیگر هر کدام دو سال است. از مقایسه نیم عمر پایان نامه‌های مورد استناد و ضریب تأثیر در مجموع هر سه دانشگاه شاید بتوان گفت که این دو تقریباً با یکدیگر رابطه معکوس دارند. با نظر می‌رسد که پایین بودن ضریب تأثیر در دانشگاه تهران ممکن است (۱) به دلیل داشتن

تنوع موضوعی نسبت به دو دانشگاه دیگر و ۲) به دلیل میانگین نیم عمر پایان‌نامه‌های آن باشد. به این معنی که میزان میانگین نیم عمر پایان‌نامه‌ها در دو دانشگاه علوم پزشکی و تربیت مدرس دو سال است و دوره زمانی که برای محاسبه ضریب تأثیر در نظر گرفته شده نیز دو سال است. یعنی این دو دانشگاه بیشتر به پایان‌نامه‌های دو سال قبل استناد کرده‌اند در حالیکه دانشگاه تهران دارای میانگین نیم عمر چهار سال است یعنی پایان‌نامه‌های این دانشگاه بیشتر به پایان‌نامه‌های چهار سال قبل خود استناد کرده است. بنابراین، چنانچه دوره زمانی که برای ضریب تأثیر در نظر گرفته شده، چهار سال تعیین می‌شد شاید این امکان وجود داشت که ضریب تأثیر این دانشگاه میزان بیشتری را در مقایسه با ضریب تأثیر فعلی به خود اختصاص دهد.

پیشنهاد

با توجه به نتایج به دست آمده از میزان استناد به پایان‌نامه‌ها و همچنین ضریب تأثیر و نیم عمر محاسبه شده پیشنهاد می‌شود:

۱. پژوهش دیگری ضریب تأثیر این سه دانشگاه را در محدوده زمانی چهار سال مورد بررسی قرار دهد و ضمن مقایسه نتایج پژوهش با نتایج حاصل از این پژوهش به مطالعه ارزش وزنی پایان‌نامه‌های مورد استناد پردازد.

۲. همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهشی در مورد میزان استفاده غیر مستقیم از پایان‌نامه‌ها انجام شود. بدین معنی که مشخص شود چه مقدار از مقالات چاپ شده برگرفته از پایان‌نامه‌ها هستند و این گونه مقالات چه سهمی از استنادها را به خود اختصاص داده‌اند.

مآخذ

امیر حسینی، مازیار (۱۳۷۱). «کتابسنجی و اطلاع‌سنجی». فصلنامه کتاب، د ۲، ش ۱-۴، ص ۱۸۳-۲۰۹
براون، تیور؛ گلانزل، ولنگانگ؛ شوپرت، آندرناس (۱۳۷۴). «شاخص‌های علم‌سنجی: ارزیابی تطبیقی فعالیت‌های انتشاراتی و تأثیر گذاری ارجاعات در ۳۲ کشور». ترجمه محمد اسماعیل ریاحی. رهیافت، ش

۸، ص ۷۰-۸۰.

پورشریاف، الهه (۱۳۷۵). «تحلیل استنادی مآخذ پایان نامه‌های فارغ التحصیلان دانشکده علوم پایه دانشگاه تربیت مدرس در سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۶۷». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

حزّی، عباس (۱۳۷۲). «اهمیت اطلاع‌رسانی پایان نامه‌ها»، در مروری بر اطلاعات و اطلاع رسانی. تهران: هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، نشر کتابخانه.

حزّی، عباس (۱۳۷۲). «تحلیل استنادی». در مروری بر اطلاعات و اطلاع رسانی. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، نشر کتابخانه، ص ۲۹۱-۳۰۴.

حقیقی، محمود (۱۳۸۱). «کاربرد استنادی در نگارش‌های علمی». مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۳۲، ش ۲، ص ۲۱۵-۲۳۲.

صدیق بهزادی، ماندانا (۱۳۷۹). چکیده نامه پایان نامه‌های کتابداری و اطلاع رسانی. با همکاری سید بن حسین نیا. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، مرکز اطلاع رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی.

عصاره، فریده (۱۳۷۷). «تحلیل استنادی» فصلنامه کتاب. د ۹، ش ۳-۴، ص ۳۴-۴۸.

هویدا، علیرضا (۱۳۷۸). آمار و روش‌های کمی در کتابداری و اطلاع رسانی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).

Eldt, J.; Haisch, G.; Maleck, W.H.(2001). "Changes in the Impact Factor of Anesthesia/Critical Care Journals Within the Past 10 Years"*Acta Anaestologica Scandinavica and Supplementum*. vol.44, No.7, PP842-849.

Figueredo, E; Villalonga, A(2001). "Impact Factor of Revista Espanola de Anestesiologia Y Reanimacion for 1997 and 1998". *revista Espanola de Anestesiologia Y Reanimacion*. Vol. 47 No.9, PP. 393-399.

Garfield, E (1996). "When to cite". *Library Quarterly*. Vol.66, No.4, PP.455[on-line],

Available: [http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/libquarter66\(4\)P449y 1996. pdf](http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/libquarter66(4)P449y 1996. pdf).

Garfield, E (1998). "The use of Journal impact factor and citation analysis for evaluation of

science", presented at mini Symposium on Cell Separation, Hematology and Journal Citation Analysis(Oslo, April 17, 1998)[on-line], Available:

[http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/eval of science Oslo Html](http://www.garfield.library.upenn.edu/papers/eval%20of%20science%20Oslo.html).

Vinkler, Peter(2000). "Publication Velocity, Publication Growth and Impact Factor: An Empirical Model", *in the web of knowledge*. ed. By Blasise Gronin and Helen Barsky Atkins. Medford, New Jersey. Information Today, PP.(163-176).